

SVEDECTVO, KTORÉ BY SME NEMALI PREHLIADAŤ

Mira Jakovenková – Agnessa
Mironovová: *Agnessa.*
Zpověď ženy stalinského čekisty.
Praha: Maraton, 2021.

V novembri 2022 uplynie šesťdesiat rokov, odkedy sa šéfredaktorovi mesačníka *Novyj mir*, básnikovi Alexandrovi Tvardovskému, podarilo uverejniť novelu *Jeden deň Ivana Denisoviča* od Alexandra Solženycyna. Uznesenie o publi-

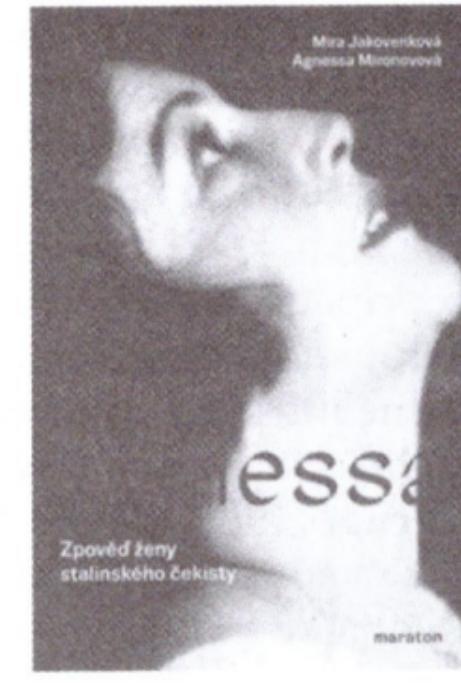
kovaní novely bolo údajne schválené politbyrom ústredného výboru Komunistickej strany Soviet-skeho zväzu v októbri 1962 na osobný nátlak prvého tajomníka Nikitu Chruščova.

O rok neskôr novela vyšla v českom preklade Sergeja Machonina. Pravdou je, že okrem ďalších Solženycinových poviedok sa veľa sovietskej „táborovej“ literatúry do roku 1968 nepreložilo.

Napokon aj situácia v Sovietskom zväze nástupom Leonida Brežneva mnohé zmenila. Počas normalizácie sme viacerí skôr tajne čítali exilové vydania ďalších Solženycinových diel. České exilové nakladateľstvá vydali spomienky v Sovietskom zväze kolujúcich samizdatov Jevgenije Ginzburgovej a Nadeždy Mandelštamovej, ale to bolo všetko.

Ani perestrojka v obidvoch jazykových mutáciách časopisu *Sovietska literatúra* veľkú pozornosť tomuto žánru nevenovala. Asi prebehla príliš rýchlo... Po novembri 1989 sa objavili na knižných pultoch obidve knihy uvedených autoriek, ale aj Solženycinove diela a *Kolymské poviedky* Varlama Šalamova. Záujem čitateľov však už smeroval inam. Je pri tom chyba nepoznať „táborovú“ literatúru ruských autorov, lebo v mnohom nás dokáže priviesť k pochopeniu dnešného Ruska.

Nové a ambiciozne české vydavateľstvo Maraton v rámci svojej edície pamäti uviedlo knihu *Agnessa* autoriek Miry Jakovenkovej a Agnessy Mironovej. Formou ide o zvláštnu publikáciu. Orálnu históriu kombinuje s románovými prvkami a dopĺňa úryvkami z korespondencie ďalších rodinných príslušníkov hlavnej hrdinky Agnessy Mironovovej. Mira Jakovenková pochádzala z rodiny, ktorá bola postihnutá represiami v 30. a 40. rokoch 20. storo-

čia. Od druhej polovice 50. rokov sa snažila o rehabilitáciu svojich príbuzných. Prvé rehabilitácie sa začali bezprostredne po Stalinovej smrti, keď všetkých, ktorí boli zatknutí v súvislosti s „prípadom lekárov“, už mesiac nato prepustili a mohli sa vrátiť na svoje pracovné miesta. Pamätný XX. zjazd KSSZ s Chruščovovým prejavom sa konal vo februári 1956, ale prepúšťania z gula-gov sa spustili skôr. Mira, ako sa píše na obálke knihy, strávila celé hodiny v radoch na prokuratúre, na najvyššom súde vojenského tribunálu. Uvedomila si význam svedeckých výpovedí prepustených väzňov a navrátilcov z vyhnanstva a začala si zapisovať príbehy tých, ktorí boli ochotní jej o tom rozprávať.

Pri jednej príležitosti sa zoznámila s Agnessou Mironovovou, ktorej životný osud ju zaujal. Obidve ženy spojilo priateľstvo, ktoré trvalo takmer dvadsať rokov. V priebehu spoločne stráveného času bola Agnessa nielen ochotná, ale možno povedať, že priam s radostou jej vyzoprávala svoj neuveriteľný osud. Mladé, pekné a citižadostivé dievča zo skromných pomerov, po otcovi gréckeho pôvodu, s maturitou na gymnáziu v Majkope, sa v rokoch občianskej vojny zoznámilo s Ivanom Alexandrovičom Zarnickým, náčelníkom štábu severokaukazských pohraničných vojsk. Manželstvo a odchod do Rostova jej umožnili spoločenský vzostup. Medzitým sa zblížila s príslušníkom Čeky, pôvodne vojakom Buďonného vojsk v občianskej vojne Sergejom Mironovom, ktorý to dotiahol na vysoký post. Po jeho boku prežila neuveriteľný život v prepychu. Mironov, manželkou nazývaný Miroša, sa stal jedným z najbližších pomocníkov Nikolaja Ježova a jeho náimestníka Michaila Frinovského v čase najkrutejšieho teroru 30. rokov. Pád Ježova a ľudí z jeho okolia strhol so sebou aj Mironova, ktorý skončil na popravisku. Hoci Agnessa neustále tvrdila, že nevedela, čo robí jej manžel, ktorý údajne striktné oddeloval súkromie od svojho zamestnania, v mnohých kapitolách si v tomto smere protirečí. Najmä od ná-

stupu Genricha Jagodu na čelo komisiáriátu vnútra a v rokoch 1937 – 1939 počítavala strach o vlastný život. Vzťahy medzi súdruhmi pripomínali klubko hadov. Zaznamenaný je aj vzostup Lavrentija Beriu a systematická likvidácia konkurentov z Gruzínska.

Agnessa sa nakoniec vydala aj tretí raz – za svojho bratra Michala Davydoviča Korola s nevšednou minulosťou sovietskeho agenta v Poľsku, Kanade a v Spojených štátach. Po návrate bol najsíkôr bez miesta, neskôr ho odsúdili a nakoniec po Stalinovej smrti prepustili a rehabilitovali. V knihe vystupujú mnohé významné postavy tej doby: Maxim Litvinov s manželkou, Molotovova manželka Polina Žemčužinová, Nikolaj Švernik, Lazar Kaganovič, manželia Konnevovci. Odsúdeniu a táboru v Karagande sa nevyhla ani samotná Agnessa, ktorá na vlastnej koži mala možnosť okúsiť osud, aký jej manžel a jeho družstvo pripravili pre obete svojej mašinérie. Azda aj vďaka tomu vzniklo výborne napísané svedectvo stalinskej doby. Treba pripomenúť, že spomienky na takéto úrovni a editorsky tak dobre pripravené ešte na našom knižnom trhu neboli. Dôležitý je tiež poznámkový aparát a záverečné slovo Iriny Ščerbakovovej z medzinárodnej spoločnosti Memorial. Tu nájdeme zmienky o osudech mnohých ľudí, vyvrátené viaceré legendy zo sovietskeho života, ktoré dnes kolujú. Napríklad tá okolo Leonida Nikolajeva, ktorý vrazil zo žiarlivosti zastrelil šéfa leningradských komunistov Sergeja Kirova. Sovietsky systém však obostieralo mnoho ďalších mytov. Aj ten o Stalinovej hrozbe Nadežde Krupskej, že ak sa bude do niečoho pliesť, tak urobia vdovou po Leninovi Inessu Armandovú alebo Leninovu osobnú tajomníčku Lidiju Fotijevovú. V poznámkach sa dozvieme o osudech manželky generála Vlasova, ale aj iných žien, ktoré zaplatili životmi za spojenie s nepohodlnými mužmi. Je tu veľa odkažov na rôzne literárne spomienky; napríklad na Erenburgove pamäti v súvislosti s Isaakom Babelom, ktorý nako-

niec doplatil na návštevy literárneho salónu Ježovovej manželky, novinárky Jevgenije Chajutinovej.

Knihu sprevádza tiež obsiahly fotografický materiál a je doplnená o záverečné slovo Iriny Ščerbakovovej. Je to časť z jej pôvodne obsiahleho úvodného slova k ruskému vydaniu tejto knihy v roku 2019. Irina Ščerbakovová tu predstavuje aj medzinárodnú spoločnosť Memorial, kde zastáva vedúcu funkciu, a Archívne zbierky Memorialu. Ide o podobnú ustanovizeň, akou je na Slovensku Ústav pamäti národa a v Českej republike Ústav pro výzkum totalitních režimů. Je priam nepochopiteľné, že 4. októbra 2016 Ministerstvo spravodlivosti Ruskej federácie zapísalo medzinárodnú spoločnosť Memorial do registra „neziskových organizácií plniacich funkciu zahraničných agentov“.

Vojtech Čelko